

1920–1940 m. Kauno miesto gyventojų vidaus pasų kortelės kaip genealogijos ir lokalinės istorijos šaltinis

Mindaugas Balkus

Kauno apskrities viešoji biblioteka
Radastų g. 2, LT-44164 Kaunas, Lietuva
El. paštas: m.balkus@kvb.lt

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamos 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų kortelės ir jose pateikti gyventojų sociodemografiniai duomenys (tautybė, konfesija, gimimo vieta, darbinė veikla ir kt.). Aptariama jų reikšmė genealogijos ir lokalinės istorijos tyrimuose. Nustatyta, kad 1920–1940 m. Kaune vidaus pasus gavo 89 620 asmenų, iš jų 58,76 % lietuvių, 30,27 % žydų, 3,16 % lenkų, 3,12 % vokiečių, 2,74 % rusų, 0,33 % gudų. 59,13 % vidaus pasus Kaune gavusių asmenų buvo katalikai, 28,9 % – judėjai, 5,44 % – evangelikai liuteronai ir evangelikai reformatai, 3,14 % – stačiatikiai, 0,96 % – sentikiai. Šie rezultatai daugeliu atvejų artimi 1923 m. visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis. 35,22 % Kaune įgijusių vidaus pasus asmenų buvo gimę šiame mieste, 11,4 % – Kauno apskrityje, 6,86 % – tuometinės Sovietų Sąjungos teritorijoje, likusieji – įvairiose Lietuvos ir užsienio vietovėse. Pagal darbinės veiklos pobūdį (užsiėmimą) lietuvių tautybės asmenys ženkliai dominavo tarp valdininkų (-ių) (90,94 %), žemdirbių (88,05 %), tarnų (-aičių) (82,84 %), darbininkų (-ių) (75,85 %), o žydų tautybės asmenys – tarp prekybininkų (83,2 %).

Received: 21/3/2019. Accepted: 6/6/2019

Copyright © 2019 Mindaugas Balkus. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Reikšminiai žodžiai: *Kaunas, tarpukaris, vidaus pasų kortelės, statistika, demografija, gyventojų skaičius, tautinė sudėtis, gimimo vietos, konfesinė sudėtis, darbinė veikla, genealogija, lokalinė istorija*

The Cards of Internal Passports of the Population of Kaunas City of the 1920–1940s as a Source of Genealogy and Local History

Summary. *This article analyzes the cards of internal passports issued in Kaunas city in 1920–1940 and the sociodemographic data of the population (nationality, confession, place of birth, work activity, etc.) provided in them. Their significance for the researches of genealogy and local history is discussed. It was found that in 1920–1940, 89 620 people received internal passports in Kaunas, including 58.76% Lithuanians, 30.27% Jews, 3.16% Poles, 3.12% Germans, 2.74% Russians, 0.33% Belarusians; 59.13% of the persons who received internal passports in Kaunas were Catholics, 28.9% – Jews, 5.44% – Evangelical Lutherans and Evangelical Reformats, 3.14% – Orthodox, 0.96% – Old Believers. These results are in many cases close to the data of the 1923 general census of the Lithuanian population; 35.22% of the residents of Kaunas were born in this city, 11.4% – in Kaunas County, 6.86% – in then-Soviet Union's territory, while the rest – in the different regions of Lithuania and abroad. According to the character of the working activity (occupation), Lithuanians were significantly dominant among the officials (90.94%), being farmers (88.05%), servants (82.84%), or workers (75.85%), while Jews were predominant among traders (83.2%).*

Keywords: *Kaunas, interwar, internal passport cards, statistics, demographics, number of residents, ethnical composition, places of birth, confessional composition, occupation, genealogy, local history.*

Įvadas

1920–1940 m. vidaus pasas Lietuvos Respublikoje buvo svarbiausias asmens dokumentas. Jį privalėdavo turėti visi Lietuvos Respublikos piliečiai, sulaukę 17 metų amžiaus¹. Kaune vidaus pasus išduodavo Kauno miesto milicija

¹ Pasų įstatai. *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, gruodžio 23, nr. 18, p. 3; Įstatyme numatyta, kad, tėvams ar globėjams sutinkant, 12–17 metų nepilnamečiai asmenys galėjo turėti atskirą vidaus pasą.

(nuo 1924 m. policija), o nuo 1939 m. – Kauno miesto savivaldybė². Kauno regioninio valstybės archyvo (toliau – KRVA) Kauno miesto savivaldybės Pasų skyriaus fonde (f. 66) saugomos vidaus pasų kortelės³, kurios buvo užpildomos prieš išduodant piliečiui vidaus pasą. Jose nurodytas asmens vardas, pavardė, gimimo metai (arba amžius), gimimo vieta, užsiėmimas, šeiminių padėtis, dokumentai, kuriais remiantis išduotas vidaus pasas, duomenys apie karo prievolės atlikimą, asmens parašas ir nuotrauka. Kai kuriose 1920–1921 m. vidaus pasų kortelėse buvo nurodomas ir adresas. Matome, kad vidaus pasų kortelėse pateikta itin daug duomenų apie tarpukario Kauno gyventojus. Kiekvieno asmens duomenys, esantys vidaus pasų kortelėse, yra svarbūs genealogijos tyrimams, o visų vidaus pasų kortelių duomenų masyvas – lokalinei istorijai⁴, nes ji ypač susijusi su įvairių bendruomenių, dažnai susidariusių teritoriniu pagrindu, praeities tyrimais. Kauno miesto gyventojai kaip visuma laikytini tam tikra teritorine bendruomene.

Tyrimo problema. Nagrinėjant 1920–1940 m. vidaus pasų kortelių medžiagą, svarbu atskleisti, kuo ji naudinga genealogijos tyrimuose, ką ji atskleidžia apie tarpukario kauniečių kilmę. Susisteminius ir išanalizavus vidaus pasų kortelių duomenis galima nustatyti, koks buvo Kaune vidaus pasus gavusių asmenų pasiskirstymas pagal gimimo vietą. Kokia darbinė veikla (užsiėmimai) buvo labiau paplitusi tarp atitinkamos tautybės Kauno gyventojų? Kokia buvo tarpukario kauniečių tautinė sudėtis? Kiek Kauno gyventojų vidaus pasuose keitė savo tautybę? Kokia buvo Kaune vidaus pasus įgijusių asmenų konfesinė sudėtis?

1923 m. visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo metu užfiksuota daugelis reikšmingų Kauno gyventojų sociodemografinių charakteristikų (gyventojų sudėtis tautybės, religijos ir kt. atžvilgiu), tačiau iki 1940 m. Lietuvoje gyventojų surašymų daugiau nebuvo⁵, tad nežinoma, kokios XX a. 4 deš. pabaigoje buvo minėtos sociodemografinės charakteristikos. Šią spragą iš dalies užpildo susisteminti ir išanalizuoti vidaus pasų kortelių

² Pasų įstatai. *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, gruodžio 23, nr. 18, p. 3; Pasų įstatų pakeitimas. *Vyriausybės žinios*, 1939, kovo 9, nr. 635, p. 56.

³ Šiame fonde saugomos vidaus pasų kortelės, datuotos 1920 m. balandžio – 1941 m. kovo mėn.

⁴ LUKŠAITĖ, Ingė. Lokalinės istorijos sampratos. Iš *Lietuvos lokaliųjų tyrimų padėtis: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005, p. 9.

⁵ Kitas Lietuvos gyventojų surašymas buvo atliktas 1942 m. gegužės 27 d. nacistinės Vokietijos nurodymu.

duomenys apie didžiosios dalies 1920–1940 m. Kauno miesto gyventojų susiskirstymą pagal tautybę, konfesiją ir kt. Vidaus pasų kortelių duomenis apie gyventojų tautinę sudėtį ir konfesinį pasiskirstymą verta palyginti su 1923 m. visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis. Vidaus pasų kortelių duomenys, apimantys 1920–1940 m. laikotarpį, leidžia daryti tam tikrus apibendrinimus apie Kauno gyventojus iš viso minėto laikotarpio, o surašymo duomenys atspindi būtent 1923 m. sociodemografinę padėtį.

Tyrimo objektas – 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų kortelėse pateikti Kauno gyventojų sociodemografiniai duomenys (tautybė, tikėjimas (konfesija), gimimo vieta, darbinė veikla (užsiėmimas) ir kt.).

Tyrimo tikslas – atskleisti 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų kortelėse esančių duomenų reikšmę genealogijos ir lokalinės istorijos tyrimams. Tikslui pasiekti išsikelti uždaviniai: 1) aptarti vidaus pasų kortelėse esančių sociodemografinių duomenių panaudojimo genealogijos tyrimuose galimybes; 2) nustatyti vidaus pasų turėtojų gimimo vietų pasiskirstymą; 3) išsiaiškinti vidaus pasų turėtojų sudėtį pagal darbinę veiklą (užsiėmimą); 4) palyginti 1920–1940 m. vidaus pasų kortelių duomenis su 1923 m. visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo rezultatais (gyventojų tautybės ir konfesinės sudėties atžvilgiu); 5) aptarti vidaus pasų kortelėse užfiksuotus tautybės keitimo atvejus.

Apie 1918–1940 m. Kauno gyventojų demografinę sudėtį istoriografijoje rašyta nedaug. Dažniausiai buvo apsiribojama demografinių duomenų pateikimu ir trumpais jų komentarais⁶. XX a. 3 deš. pirmosios pusės Kauno gyventojų tautinę sudėtį išsamiai nagrinėjo Pranas Janauskas, abejojęs 1923 m. Lietuvos gyventojų surašymo rezultatų patikimumu⁷. Jis bene pirmasis istoriografijoje pasirėmė 1922 m. Kauno miesto valdybos surengto Kauno gyventojų surašymo duomenimis⁸, pagal kuriuos lietuvių tautybės

⁶ VAIČENONIS, Jonas. Kauno gyventojai. Iš *Kaunas: istorija, praeitis, dabartis*. Sud. R. Viedrynaitis. Kaunas: „Šviesa“, 2006, p. 21–24.

⁷ JANAUSKAS, Pranas. Kauno miesto gyventojų tautinė sudėtis XX a. 3 dešimtmečio pirmojoje pusėje. *Kauno istorijos metraštis*, 2015, t. 15, p. 217.

⁸ 1922 m. birželio 1 d. Kauno miesto valdybos užsakymu buvo atliktas visuotinis Kauno miesto ir priemiesčių gyventojų bei būstų surašymas. Pagal jo duomenis, Kaune gyveno 84 352 gyventojai, iš jų: 41 088 lietuviai (48,71 %), 27 228 žydai (32,28 %), 8 311 lenkų (9,85 %), 4 174 vokiečiai (4,95 %), 2 345 rusai (2,78 %), 808 gudai (0,96 %), 398 (0,47 %) kitų tautybių (JANAUSKAS, Pranas. Kauno miesto gyventojų tautinė sudėtis XX a. 3 dešimtmečio pirmojoje pusėje. *Kauno istorijos metraštis*, 2015, t. 15, p. 213–214; BALKUS, Mindaugas. *Visuomenės ir viešosios erdvės lituanizavimas Kauno mieste 1918–1940 m.* [daktaro disertacija]. Kaunas, 2017, p. 47).

gyventojų laikinojoje sostinėje buvo rasta bemaž 10 % mažiau negu 1923 m. surašymo metu.

Kauno regioniniame valstybės archyve saugomos vidaus pasų kortelės istorikų ir kitų tyrėjų darbuose iki šiol daugiausia naudotos tarpukariu Kaune gyvenusių asmenų biografiniams duomenims nustatyti, genealogijos tyrimams. Paminėtinas Violetos Krištopaitytės tyrimas⁹, kuriame dailininkės Černės Percikovičiūtės gimimo data nustatyta būtent pagal įrašą vidaus paso kortelėje. Mindaugas Balkus (šio straipsnio autorius) 2014–2017 m. susistemino ir išanalizavo vidaus pasų kortelių duomenis, o tai leido daryti platesnius apibendrinimus ir kelti įžvalgas. Sistemavimo ir analizės metu gauti duomenys buvo panaudoti disertacijoje „Visuomenės ir viešosios erdvės lituanizavimas Kauno mieste 1918–1940 m.“¹⁰. Joje daugiausia nagrinėta Kaune vidaus pasus gavusių asmenų tautinė sudėtis, tautybės keitimo atvejai, taip pat kauniečių tautybių ir gimimo vietų pasiskirstymas. Šiame straipsnyje vidaus pasų kortelių medžiaga nagrinėjama kur kas detaliau, aptariama pasų turėtojų konfesinė priklausomybė, darbinė veikla ir jos sąsajos su tautine priklausomybe.

Vidaus pasų kortelėse pasitaiko ir įvairių netikslumų. Būta atvejų, kai tam pačiam asmeniui išduotų skirtingų vidaus pasų kortelėse skiriasi pavardės balsiai, galūnės, nurodomi skirtingi gimimo metai ir vieta. Vis dėlto per 1920–1940 m. labai pakilo vidaus pasų kortelių raštvedybos lygis. 1920–1922 m. pasų kortelėse dažnai pasitaikė elementarių rašybos klaidų, neaiškių trumpinimų, neužpildytų grafų ir pan., o 1938–1940 m. išduotų vidaus pasų kortelėse raštvedybos tvarka kur kas geresnė. Pasų kortelės surašytos tvarkingiau, lengvai įskaitomai.

Šiame tyrime naudojamos vidaus pasų kortelės nesuteikia duomenų apie visus 1920–1940 m. Kauno miesto gyventojus. Tie kauniečiai, kurie laikinojoje sostinėje gyveno turėdami kitose Lietuvos vietovėse išduotus vidaus pasus, neatsispindi nagrinėjamoje medžiagoje. Tyrime naudojami duomenys tų asmenų, kurie minėtu laikotarpiu bent vieną vidaus pasą įgijo Kauno mieste. Jie sąlygiškai laikomi kauniečiais. Manytina, kad tarpukariu

⁹ KRIŠTOPAITYTĖ, Violeta. Dailininkės Černės Percikovičiūtės asmuo ir kūryba. *Kauno istorijos metraštis*, 2014, t. 14, p. 20, 35–36.

¹⁰ BALKUS, Mindaugas. *Visuomenės ir viešosios erdvės lituanizavimas Kauno mieste 1918–1940 m.* [daktaro disertacija]. Kaunas, 2017. 227 p.

Kaune vidaus pasus įgiję asmenys sudarė didesnę dalį (bent 2/3) laikinosios sostinės gyventojų (17 metų ir vyresnių).

Vidaus pasų kortelės – genealogijos tyrimų šaltinis

Vidaus pasų kortelėse užfiksuoti asmens duomenys yra svarbūs genealogijos ir biografistikos tyrimams. Tai – asmens vardas, pavardė, gimimo data ir vieta, gyvenamoji vieta (kai kuriose 1920–1921 m. vidaus pasų kortelėse nurodomas netgi tikslus asmens gyvenamasis adresas), darbas (užsiėmimas), tikėjimas, tautybė, šeiminė padėtis, žinios apie karo prievolės atlikimą, žymos apie dokumentus, pagal kuriuos išduotas vidaus pasas (dažniausiai tai – gimimo metrikai, santuokos liudijimai, Oberosto pasai (vok. *Personalausweis*), tremtinio liudijimai ir kt.), taip pat vidaus paso kortelėje yra paso turėtojo parašas ir fotografija. Visi šie duomenys daugmaž svarbūs ieškant informacijos apie tarpukariu Kaune gyvenusius atskirus asmenis ir ištisas šeimas, gimines, atliekant jų genealoginius tyrimus.

Eil. Nr. 536		Pavardė Smetona	Paso blanko Nr.
Gyvenamoji vieta:		Valsčius	
Gimimo diena arba amžius:		Kaimas (miestas) <i>Kaunas</i>	
Gimimo vieta:			
Apskritis		<i>Ukmergės</i>	
Valsčius		<i>Taujėnis</i>	
Kaimas		<i>Wielėnis</i>	
Asmens žymės:		Ypatygos žymės:	
Ugis: <i>Vidurkis</i>			
Plaukai: <i>geltoni</i>			
Aky: <i>maži</i>			
Veidas: <i>raušlys</i>			
Dafas: <i>juvitas</i>			
Dafas: <i>juvitas</i>			
A. Smetona		R. Katalikas	
(Parasas)		(Parasas)	

Šeimynos padėtis	<i>Vedęs. Vaikai: Stepa - 8 metų, dabai 14 metų, Julijus - 8 mėnesių, Lėna - 7 metų.</i>
Kareivavimo pareigų atlikimas	
Dokumentai, kuriais remiantis pasas duotas.	<i>Visi dokumentai savo rankose. Golsvarkei uždėms auto numerui.</i>
Siuo tikrinu pasą gavęs ir kito paso, apart gautojo neturįs	
(Parasas)	<i>A. Smetona</i>
Siuo tikrinama, kad visos aukščiau į šį lapelį įrašytos žinios yra patikrintos ir įrašytos teisingai.	
LIETUVOS VALSTYBĖS PREZIDENTO KANCELIJOS VILNIUJE Parašai <i>A. Staliceris</i>	
Pasas išduotas 192... m. m. d.	
Nr.	

Lietuvos valstybės prezidento Antano Smetonos Lietuvos piliečio vidaus paso, išduoto 1920 m. Kauno miesto milicijos vado, kortelės aversas ir reversas.

KRVA. f. 66, ap. 1, b. 5530.

Vidaus paso kortelėje nurodyta asmens gimimo vieta tyrėjams gali padėti susiorientuoti, kokios bažnyčios metrikų knygoje galima rasti ieškomo asmens gimimo metrikus.

Vidaus pasų kortelėse yra informacijos apie nepilnamečius vaikus. Kaip numatė 1919 m. išleisti *Pasų įstatai*, vaikai iki 17 metų turėjo būti įrašomi į tėvo ar motinos pasą¹¹. Vidaus pasų kortelėse įrašytų vaikų dažniausiai buvo nurodomas amžius.

Vidaus pasų kortelėse yra duomenų apie atskirų asmenų ir šeimų priverstines migracijas Pirmojo pasaulinio karo metu (įrašai apie tremtinio liudijimus vidaus paso kortelės grafoje „dokumentai, kuriais remiantis pasas duotas“). Dauguma karo pabėgėlių (tremtinių) iš Rusijos į Lietuvą sugrįžo 1918–1924 metais¹². Nemažai jų įsikūrė Kaune. Tyrimo metu nustatyta, kad 1920–1926 m. Kaune vidaus pasai buvo išduoti 5 541 asmeniui, kuris turėjo tremtinio liudijimą. Atsižvelgiant į tikėtiną tokių asmenų šeimų nepilnamečių narių skaičių (1923 m. duomenimis, vidutinį šeimos ūkį Kaune sudarė 3,5 asmens¹³), galima teigti, kad bent 7–8 tūkst. tarpukario kauniečių Pirmojo pasaulinio karo metu buvo karo pabėgėliai (tremtiniai) Rusijoje.

Tyrėjai, kuriems svarbu nustatyti, koks buvo tam tikro asmens parašas, tai gali atlikti pasinaudoję vidaus pasų kortelėmis. Kiekvienas asmuo, įgydamas vidaus pasą, privalėjo pasirašyti. Jeigu asmuo nemokėdavo pasirašyti, turėjo paso kortelėje padėti dešinės rankos smiliaus piršto antspaudą¹⁴.

Prie daugumos vidaus pasų kortelių yra papildomi dokumentai (saugomi vokuose), kuriais remiantis buvo išduotas vidaus pasas. Juose galima rasti kaizerinės Vokietijos okupacijos laikų (Oberosto) vidaus pasus (vok. *Personalausweis*), taip pat sudėvėtus Lietuvos Respublikos vidaus pasus, Lietuvos Respublikos užsienio pasus su užsienio valstybių sienų kirtimo žymomis, įvairius prašymus valstybinėms įstaigoms paso išdavimo, pilietybės suteikimo klausimais. Ši medžiaga yra labai vertinga genealogijos tyrimams, nes iš jos galima nustatyti paso turėtojo tėvus, sutuoktinius, vaikus, atskleidžiamos įvairios gyvenimo aplinkybės.

¹¹ Pasų įstatai. *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, gruodžio 23, nr. 18, p. 3.

¹² BALKELIS, Tomas. Lietuvos vyriausybė ir Pirmojo pasaulinio karo pabėgėlių repatriacija į Lietuvą, 1918–1924 m. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2006, nr. 2, p. 55–74.

¹³ *Lietuvos gyventojai: pirmojo 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotinio gyventojų surašymo duomenys*. Kaunas: [1926], p. XXXII.

¹⁴ Vidaus pasams duoti taisyklės. *Vyriausybės žinios*, 1930, lapkričio 29, nr. 341, p. 2–3.

Vidaus pasų kortelės dažnai yra bemaž vienintelis šaltinis, iš kurio galima nustatyti, kaip atrodė konkretūs asmenys, gyvenę Kaune 1920–1940 m. (pvz., holokausto metu žuvę Kauno žydai). Kai kurie asmenys Kauno mieste nagrinėjamu laikotarpiu buvo įgiję keletą vidaus pasų (pirmąjį pametę, sudėvėję ir pan.). Tad pagal vidaus pasų kortelėse esančias nuotraukas galima pamatyti, kaip pasikeitė tam tikro asmens išvaizda per keletą ar kelio metaus.

Minėti vidaus pasų kortelių duomenys genealogijos tyrimams yra neabejotinai vertingi, nes leidžia nustatyti ieškomo asmens gimimo datą, vietą, sutuoktinius, vaikus, taip pat gauti fotografiją ir kt.

Tarpukario kauniečių kilmės geografija

Nagrinėjamas laikotarpis (1920–1940 m.) beveik sutampa su Kauno buvimu laikinąja sostine¹⁵. Šiuo laikotarpiu į Kauną iš įvairių Lietuvos (ir ne tik) vietovių atvyko itin daug gyventojų. Laikinojoje sostinėje įsikūrė valstybinių įstaigų darbuotojai, telkėsi didelė dalis Lietuvos kariuomenės dalinių, apsisistodavo iš Rusijos grįžę karo pabėgėliai bei tremtiniai ir kt. Vidaus pasų kortelių medžiaga byloja apie daugelio tarpukario kauniečių kilmės vietą.

Išanalizavus 1920–1940 m. Kaune išduotų vidaus pasų korteles (89 619 asmenų), kuriose buvo nurodyta gimimo vieta¹⁶ (žr. priedus, 3 lentelę), nustatyta, kad 31 561 asmuo (35,22 %) buvo gimęs Kaune, 10 210 asmenų (11,4 %) – Kauno apskrityje, 6 151 asmuo (6,86 %) – tuometinės Sovietų Sąjungos teritorijoje. Iš kitų Lietuvos apskričių išsiskyrė Kėdainių, Ukmergės ir Marijampolės apskritys, iš kurių į Kauną atvyko santykinai daugiausiai gyventojų – atitinkamai 3 751 (4,19 %), 3 245 (3,62 %) ir 2 991 asmuo (3,34 %). Tai rodo, kad dauguma gyventojų į Kauną kėlėsi iš geografiškai

¹⁵ Laikinoji Lietuvos vyriausybė ir kitos valstybinės institucijos iš Vilniaus į Kauną persikėlė 1919 m. sausio 2 d. Valstybės sostinę Vilnių Lietuva atgavo 1939 m. spalio mėn., tačiau aukščiausia valstybės valdžia (Prezidentas, Seimas ir Vyriausybė) iki 1940 m. rezidavo Kaune.

¹⁶ Gimimo vietos vidaus pasų kortelėse nurodytos laikantis nevienodo Lietuvos administracinio-teritorinio suskirstymo. XX a. 3 deš. pradžioje išduotų vidaus pasų kortelėse pasitaikė nemažai atvejų, kai gimimo vieta buvo nurodyta remiantis iki 1915 m. galiojusiu Rusijos imperijos Šiaurės vakarų krašto administraciniu teritoriniu suskirstymu. Tačiau daugumoje vidaus pasų kortelių gimimo vieta nurodyta pagal 1918–1940 m. Lietuvos valstybės administracinį-teritorinį suskirstymą. Dėl minėtų priežasčių buvo komplikauta nustatyti tikslią asmens gimimo vietą ypač tais atvejais, kai buvo nurodoma tik gubernija arba apskritis. Šiame tyrime gimimo vietos nurodytos pagal 1930 m. Lietuvos administracinį-teritorinį padalijimą ir kitų valstybių teritorines ribas.

artimiausių vietovių, be to, laikinojoje sostinėje įsikūrė santykinai daug gyventojų, grįžusių iš Rusijos.

Iš visų laikinojoje sostinėje pasus gavusių lietuvių (52 662) Kaune¹⁷ buvo gimę tik 13 995 asmenys (26,58 %), Kauno apskrityje – 7 533 asmenys (14,3 %), tuometinės Sovietų Sąjungos teritorijoje – 3 674 asmenys (6,98 %), Kėdainių apskrityje – 2 772 asmenys (5,26 %), Ukmergės ap. – 2 277 asmenys (4,32 %), Marijampolės ap. – 2 177 asmenys (4,13 %). Kitose vietovėse (valstybėse) gimusių lietuvių procentas buvo dar mažesnis. Tai leidžia teigti, kad didžioji dalis Kauno gyventojų lietuvių į laikinąją sostinę atsikėlė iš kitų Lietuvos (ir ne tik) vietovių, t. y. tarpukariu mieste buvo naujakuriai. Lietuvių įsikūrimas laikinojoje sostinėje buvo vienas iš pagrindinių veiksnių, dėl kurių tarpukariu Kaunas gana greitai kalbiškai „sulietuvėjo“.

Iš visų Kaune vidaus pasus gavusių žydų (27 124) šiame mieste gimusių buvo 13 769 asmenys (50,76 %), Vilniuje – 2 281 asmuo (8,4 %), tuometinės Sovietų Sąjungos teritorijoje – 1 432 asmenys (5,28 %). Iš Kaune pasus įgijusių 2 833 lenkų šiame mieste buvo gimę 1 072 asmenys (37,84 %), Kauno apskrityje – 605 asmenys (21,36 %), Kėdainių ap. – 212 asmenų (7,48 %). Iš Kaune pasus gavusių 2 800 vokiečių 1 371 asmuo (48,96 %) buvo gimęs Kaune, 331 asmuo (11,82 %) – Vilkaviškio apskrityje, 201 asmuo (7,18 %) – Marijampolės ap. Vokietijoje (su Rytų Prūsija) gimusių vokiečių buvo tik 110 asmenų (3,93 %). Iš Kaune pasus gavusių 2 457 rusų šiame mieste buvo gimę 923 asmenys (37,57 %), tuometinės Sovietų Sąjungos teritorijoje – 562 asmenys (22,87 %). Pagal vidaus pasų kortelių duomenis, daugiau negu pusė žydų, beveik pusė vokiečių ir kiek daugiau negu trečdalis lenkų bei rusų buvo gimę Kaune.

Aptarti duomenys yra vertingi lokalinei istorijai, nes parodo, iš kokių vietovių kilę ir kokių tautybių gyventojai tarpukariu pasirinko Kauną savo gyvenamąją vietą. Tam tikrų tautybių gyventojų migracija į Kauną gali liudyti jų intensyvius ryšius su savo tautiečiais Kaune (pvz., iš Suvalkijos kilę vokiečiai).

¹⁷ Įskaičiuoti tie vidaus pasų kortelių įrašai, kuriuose gimimo vieta nurodyta taip: „Kaunas“, „Aleksotas“, „A. (Aukštoji) Panemunė“, „Šančiai“, „Vilijampolė / Slabada“, „Žalias kalnas“.

Tarpukario kauniečių darbinė veikla

Vidaus pasų kortelėse pateikta labai vertingos informacijos apie tarpukario kauniečių darbinės veiklos pobūdį (užsiėmimą)¹⁸ (žr. priedus, 4 lentelę). Antai, iš 22 801 Kauno gyventojų, kuris savo užsiėmimą buvo nurodęs „šeimininkė (-as)“ (daugiau negu 99 % moterys), lietuvių tautybės buvo 12 633 asmenys (55,41 %), žydų – 7 307 asmenys (32,05 %), lenkų – 908 asmenys (3,98 %), vokiečių – 863 asmenys (3,78 %), rusų – 777 asmenys (3,41 %), 179 – kitų tautybių asmenys (0,79 %), 134 – nenurodytos tautybės asmenys (0,59 %). Iš 14 635 vidaus pase užsiėmimą „darbininkas (-ė)“ nurodžiusių asmenų 11 100 asmenų (75,85 %) buvo lietuviai, 1 973 asmenys (13,48 %) – žydai, 533 asmenys (3,64 %) – rusai, 497 asmenys (3,4 %) – lenkai, 376 asmenys (2,57 %) – vokiečių tautybės, 90 – kitų tautybių asmenys (0,61 %) bei 66 – nenurodytos tautybės asmenys (0,45 %). Tad lietuvių tarp darbininkų (-ių) buvo septyniolika procentų daugiau negu bendras lietuvių procentas nuo visų piliečių, Kaune įgijusių vidaus pasus (58,76 %). Iš 293 asmenų, kurie buvo įvardiję savo užsiėmimą „žemdirbys (-ė)“, „ūkininkas (-ė)“ ir pan., lietuvių buvo 258 asmenys (88,05 %), žydų – 26 asmenys (8,87 %), 9 – kitų tautybių asmenys (3,07 %). 1 707 kauniečiai savo vidaus pasų kortelėse nurodė užsiėmimą „tarnas (-aitė)“, iš jų 1 414 asmenų (82,84 %) buvo lietuviai, 126 asmenys (7,38 %) – lenkai, 66 asmenys (3,87 %) – žydų tautybės, 94 – kitų tautybių asmenys (5,5 %) ir 7 – nenurodytos tautybės asmenys (0,41 %). Tai rodo, kad lietuvių žemdirbių ir tarnų buvo kur kas didesnis procentas negu bendras lietuvių procentas nuo visų piliečių, Kaune įgijusių vidaus pasus (58,76 %).

Lietuviai sudarė daugumą ir pagal daugelį aukštesnio socialinio sluoksnio užsiėmimų. Jie dominavo ir tarp valdininkų. Antai, iš 2 108 vidaus pasų kortelėse save įvardijusių „valdininkas (-ė)“ ir pan. 1 917 asmenų (90,94 %) buvo lietuviai, 71 asmuo (3,37 %) – žydas, 38 asmenys (1,8 %) – vokiečiai, 30 asmenų (1,42 %) – lenkai, 24 asmenys (1,14 %) – rusai, 23 – kitų tautybių asmenys (1,09 %) ir 5 – nenurodytos tautybės asmenys (0,24 %). Pagal kai kuriuos užsiėmimus lietuvių ir žydų tautybių asmenų procentinis

¹⁸ Peržiūrėjus 89 620 vnt. 1920–1940 m. vidaus pasų kortelių buvo rasta beveik 2 tūkst. įvairių užsiėmimo įvardijimų. Šiame tyrime pateikiami ir analizuojami tik kai kurie labiau paplitę kauniečių užsiėmimai.

santykis buvo labai panašus. Antai, iš 245 „gydytojų“ (neįskaitant odontologų), 118 asmenų (48,16 %) buvo žydų ir 115 asmenų (46,94 %) – lietuvių tautybės. Ganėtinai panašus procentinis santykis buvo ir pagal užsiėmimų, susijusių su finansais, lėšų apskaita („buhalteris (-ė)“, „kasininkas (-ė)“ ir kt.). Iš 398 asmenų, kurie pasų kortelėse nurodė minėtus užsiėmimus, 187 asmenys (46,98 %) buvo lietuviai, o žydų – 180 asmenų (45,23 %). Kai kuriuose užsiėmimuose aiškiai dominavo žydai. Antai, iš 4 380 asmenų, savo užsiėmimą siejusiu su prekyba („pardavėjas (-a)“, „pirklys (-ė)“, „prekybininkas (-ė)“ ir pan.), 3 644 asmenys (83,2 %) buvo žydai, 596 asmenys (13,6 %) – lietuviai, lenkų ir vokiečių – po 48 asmenis (1,1 %), o kitų tautybių asmenų buvo dar gerokai mažiau.

Iki šiol istoriografijoje nebuvo platesnių bandymų panagrinėti tarpukario kauniečių pasiskirstymo pagal darbinę veiklą. Vidaus pasų kortelės lokalinės istorijos tyrimams suteikia naują medžiagą, bylojančią apie didelės kauniečių dalies užsiėmimą. Šie duomenys taip pat rodo, kokios tautybės asmenys sudarė tam tikros srities darbuotojų daugumą (pvz., žydai prekybos srityje).

Gyventojų pasiskirstymo pagal tautybes ir konfesijas palyginimas su 1923 m. Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis

Atlikus 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų kortelių sisteminių ir statistinę analizę (žr. priedus, 1 lentelę) nustatyta, kad minėtu laikotarpiu laikinojoje sostinėje vidaus pasus gavo 89 620 asmenų, iš jų: 52 662 (58,76 %) lietuviai (pagal 1923 m. gyventojų surašymą Kaune lietuvių gyveno 58,97 %)¹⁹, 27 124 (30,27 %) žydai (1923 m. surašymo duomenimis, – 27,09 %), 2 833 (3,16 %) lenkai (1923 m. surašymo duomenimis, – 4,54 %), 2 800 (3,12 %) vokiečių (1923 m. surašymo duomenimis, – 3,54 %), 2 457 (2,74 %) rusai (1923 m. surašymo duomenimis, – 3,15 %), 300 (0,33 %) gudų (baltgudžių), 92 (0,1 %) latviai, 51 (0,06 %) totorius, 327 (0,36 %) asmenys, keitė tautybę, 186 (0,21 %) kitų tautybių asmenys, 788 (0,88 %) pasų

¹⁹ Kaip rodo 1923 m. rugsėjo 17 d. Lietuvos gyventojų surašymo duomenys, Kaune gyveno 92 446 gyventojai, iš jų: 54 520 lietuvių (58,97 %), 25 044 žydai (27,09 %), 4 193 lenkai (4,54 %), 2 914 rusų (3,15 %), 3 269 vokiečiai (3,54 %), 409 kitų tautybių asmenys (0,44 %) bei 2 097 įvairių tautybių užsieniečiai (2,27 %). *Lietuvos gyventojai: pirmojo 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotinio gyventojų surašymo duomenys*. Kaunas: [1926], p. 20.

kortelėse tautybė nenurodyta. Kaune vidaus pasus įgijusių asmenų tautybių santykis procentais yra artimas 1923 m. surašymo duomenims. Manytina, kad Kaune lietuvių tautybės asmenų gyveno didesnis procentas, negu rodo vidaus pasų kortelių duomenys, nes su galiojančiais vidaus pasais iš provincijos atvykę asmenys šioje statistikoje neatsispindi.

Vidaus pasų kortelėse rasta įdomių ir nevienareikšmių tautybės įvardijimo atvejų. Keliasdešimtyje 1920–1922 m. išduotų vidaus pasų kortelių tautybės grafoje pažymėta „liet. iš lenkų“ arba „liet. iš lenkišk.“, taip pat rasta daugiau negu kelios dešimtys tautybės įvardijimų „Lietuvos“, „Lietuvoje“, „Lietuvos iš lenkų“ ir pan. Ši tautybės įvardijimo „painiava“ aiškinama tuo, kad 1920–1922 m. vidaus pasus Kaune išduodavo menkai lietuvių kalbą mokėję asmenys (dokumentuose darę nemažai gramatinių klaidų), galimai painioję tautybės ir pilietybės sąvokas. Be to, manytina, kad vidaus pasus išduodančiose įstaigose tuomet dar nebuvo nusistovėjęsios aiškios tautybės nustatymo praktikos.

Nagrinėjama medžiaga pateikia vertingų duomenų apie konfesinę Kaune vidaus pasus įgijusių asmenų priklausomybę (žr. priedus, 2 lentelę). Iš 1920–1940 m. išduotų 89 620 vidaus pasų kortelių, kuriose nurodyta asmens religija (pasų kortelėse rašoma „tikyba“), 52 996 (59,13 %) kauniečiai buvo katalikai (pagal 1923 m. surašymą 61,77 % Kauno gyventojų sudarė katalikai²⁰). Iš jų 49 640 asmenų (93,67 %) buvo lietuvių tautybės (pagal 1923 m. surašymą 52 284 lietuviai katalikai sudarė 91,55 % Kauno gyventojų katalikų)²¹. Antrą pagal išpažinėjimą gausumą – judėjų religiją išpažino 25 902 (28,9 %) Kaune pasus gavę asmenys (pagal 1923 m. surašymą 27,71 % kauniečių buvo judėjai)²². Iš 3 524 Kaune pasus gavusių evangelikų liuteronų vokiečių buvo 2 109 asmenys (59,85 %), lietuvių – 1 190 asmenų (33,77 %), rusų – 14 asmenų (0,40 %), 107 kitų tautybių asmenys (3,04 %), 99 nenurodytos tautybės asmenys (2,81 %). 1 132 asmenys savo pasų kortelėse (daugiausia 1920–1922 m.) nurodė, kad yra „evangelikų“, „evangelis-

²⁰ 1923 m. rugsėjo 17 d. Lietuvos gyventojų surašymo duomenimis, Kaune gyveno 92 446 gyventojai, iš jų: 57 107 katalikai (61,77 %), 25 619 judėjų (27,71 %), 4 821 evangelikas liuteronas (5,21 %), 619 evangelikų reformatų (0,67 %), 3 030 stačiatikių (3,28 %), 901 sentikis (0,97 %), 345 kitų tikėjimų (0,37 %) bei 4 nenurodyto tikėjimo asmenys. *Lietuvos gyventojai: pirmoji 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotinio gyventojų surašymo duomenys*. Kaunas: [1926], p. 35–36.

²¹ Ten pat, p. 37.

²² Ten pat, p. 39.

tų“ ir pan. tikėjimo. Iš tokio konfesijos įvardijimo labai sudėtinga nustatyti, ar asmuo buvo evangelikų liuteronų ar evangelikų reformatų tikėjimo. Iš minėtos grupės lietuvių buvo 566 asmenys (50 %), vokiečių – 516 asmenų (45,58 %), 12 kitų tautybių asmenų (1,06 %), 38 nenurodytos tautybės asmenys (3,36 %). Pagal pasų korteles tiksliai identifiкуotų evangelikų reformatų buvo 216, iš jų lietuvių – 200 asmenų (92,59 %), 5 vokiečiai (2,31 %), 11 kitų tautybių asmenų (5,09 %). Kaip rodo vidaus pasų kortelių duomenys, bendras evangelikų liuteronų ir evangelikų reformatų skaičius siekia 4 872 ir tai sudaro 5,44 % visų vidaus pasus Kaune gavusių asmenų. Pagal 1923 m. surašymą evangelikai liuteronai ir evangelikai reformatai bendrai sudarė 5,88 % Kauno gyventojų²³. Iš 2 810 Kaune vidaus pasus įgijusių stačiatikių rusų buvo 1 567 asmenys (55,77 %), lietuvių – 971 asmuo (34,56 %), gudų – 193 asmenys (6,87 %), 48 kitų tautybių asmenys (1,71 %) ir 31 nenurodytos tautybės asmuo (1,1 %). Stačiatikiai sudarė 3,14 % visų Kaune pasus gavusių asmenų, o pagal 1923 m. surašymą – 3,28 % laikinosios sostinės gyventojų²⁴. Iš 863 Kaune vidaus pasus įgijusių sentikių 792 asmenys (91,77 %) buvo rusai, 69 asmenys (8 %) – lietuviai ir 2 asmenys (0,23 %) – gudai. Sentikiai sudarė 0,96 % vidaus pasus Kaune gavusių asmenų, o pagal 1923 m. surašymo duomenis jie sudarė 0,97 % Kauno gyventojų²⁵. Matome, kad tyrime naudojami vidaus pasų kortelių duomenys, atspindintys 1920–1940 m. laikotarpį, dėl kauniečių pasiskirstymo pagal konfesijas santykinai daugmaž atitinka 1923 m. surašymo rezultatus. Tai leidžia manyti, kad iki 1940 m. Kauno gyventojų sudėtyje pagal konfesiją didelių pokyčių, palyginti su 1923 m., neįvyko.

Tautybės keitimas vidaus pasuose

XX a. 3–4 dešimtmečiais modernusis lietuviškasis tautiškas (nacionalizmas) buvo tapęs kone Lietuvos valstybės ideologija, ypač 1926–1940 m. Lietuvą valdant prezidentui Antanui Smetonai. Valstybės valdžia ir daugelis lietuviškų visuomeninių organizacijų siekė, kad Lietuvoje būtų kuo daugiau tautiškai apsisprendusių, sąmoningų lietuvių. Todėl kai kurie „lanksčios

²³ Ten pat, p. 35.

²⁴ Ten pat.

²⁵ Ten pat.

tautinės tapatybės“ asmenys dėl pragmatinių ar moralinių motyvų vidaus pasuose pakeisdavo savo tautybę į lietuvių.

Nacionalistinių judėjimų tyrėja Theodora Dragostinova pabrėžia, kad dalis asmenų tose valstybėse, kuriose buvo itin paplitusios nacionalistinės nuostatos, buvo linkę koreguoti savo tautinį identitetą pagal pragmatinius poreikius. Pasak mokslininkės, tautinis identitetas kai kuriose kritinėse situacijose funkcionavo kaip „atsarginis identitetas“ (angl. *emergency identity*), jis palengvino fizinį individų išlikimą, įsidarbinimą, socialinę integraciją ar tiesiog asmens vertės kilimą visuomenėje²⁶. Tai gali paaiškinti, kodėl žmonės keisdavo savo tautybės įvardijimą vidaus pasuose. Lietuvos valdžia įvairiomis administracinėmis priemonėmis ribojo tautybės keitimą vidaus pasuose, ypač tada, kai tautybė buvo keičiama iš „lietuvis“ į kurią nors kitą²⁷.

Statistiškai apdorojus 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų korteles, nustatyta (žr. priedus, 1 lentelę), kad bent 243 asmenys²⁸ minėtu laikotarpiu pakeitė tautybę į lietuvių: 142 lenkai, 64 vokiečiai, 26 rusai ir 11 kitų tautybių asmenų. Remiantis minėtais duomenimis galima teigti, kad daugiausia tautybę į „lietuvių“ keitė lenkai. Panorusių tapti lietuviais vokiečių buvo perpus mažiau, o rusų – dar mažiau. Šie skaičiai bendrame Kauno gyventojų tautinės sudėties kontekste yra itin menki. Sakykim, minėti 142 lenkai sudaro tik 3,39 % 1923 m. Kaune gyvenusių lenkų (4 193)²⁹. Būta ir tautybės keitimo priešinga kryptimi: 1920–1940 m. 84 asmenys iš lietuvių pakeitė tautybę į lenkų, vokiečių arba rusų.

1920–1940 m. keisti tautybę vidaus pasuose nebuvo plačiai paplitusi praktika. Nelietuvių tautybės Kauno miesto gyventojų, kurie tapo lietuviais, buvo 2,9 karto daugiau negu lietuvių, pasikeitusių tautybę į kurią nors kitą.

²⁶ DRAGOSTINOVA, Theodora. Speaking National: Nationalizing the Greeks of Bulgaria, 1900–1939. *Slavic Review* 67, no. 1 (Spring, 2008), p. 157.

²⁷ BALKUS, Mindaugas. *Visuomenės ir viešosios erdvės lituanizavimas Kauno mieste 1918–1940 m.* [daktaro disertacija]. Kaunas, 2017, p. 54.

²⁸ Į šį skaičių neįtrauktos tos vidaus pasų kortelės, kuriose tautybės įrašas buvo be jokio pažymėjimo išbrauktas ir įrašytas kitas. Įskaičiuoti tie įrašai, kurie vidaus paso kortelėje detaliau nurodo tautybės keitimą (pvz., „Tautybė pakeista į „lietuvis“. Tikėti. Parašas, antspaudas“). Dalis tautybės keitimų buvo pažymimi išduodant naują vidaus pasą (senąjį sunėšiojus, pametus ir pan.).

²⁹ *Lietuvos gyventojai: pirmojo 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotino gyventojų surašymo duomenys.* Kaunas: [1926], p. 1, 13.

Išvados

1. 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų kortelės ir joms priskiriami dokumentai yra naudingi genealogijos tyrimams, nes suteikia duomenų apie asmenų gimimo metus, vietą, sutuoktinius, vaikus, darbinę veiklą, pateikiama asmens fotografija. Pasų kortelėse yra duomenų apie Pirmojo pasaulinio karo metų tremtis, karo tarnybos atlikimą Lietuvos kariuomenėje ir kt.
2. 35,22 % Kaune įgijusių vidaus pasus asmenų buvo gimę šiame mieste, 11,4 % – Kauno apskrityje, 6,86 % – tuometinės Sovietų Sąjungos teritorijoje, likusieji – įvairiose Lietuvos ir užsienio vietovėse. Iš visų laikinojoje sostinėje pasus gavusių lietuvių (52 662) Kaune buvo gimę tik 13 995 asmenys (26,58 %). Dauguma naujakurių į Kauną atvyko iš artimųjų vietovių.
3. Pagal darbinės veiklos pobūdį (užsiėmimą) daugiausia asmenų tarp Kaune gavusių vidaus pasus buvo šeiminkės (-ai) (22 801) ir darbininkai (-ės) (14 635). Lietuvių tautybės asmenys ženkliai dominavo tarp valdininkų (-ių) (90,94 %), žemdirbių (88,05 %), tarnų (-aičių) (82,84 %), darbininkų (-ių) (75,85 %), o žydų tautybės asmenys – tarp prekybininkų (-ių) (83,2%). Lietuvių ir žydų gydytojų (be odontologų) skaičius buvo maždaug vienodas.
4. 1920–1940 m. Kaune vidaus pasus gavo 89 620 asmenų, iš jų 58,76 % buvo lietuviai, 30,27 % – žydai, 3,16 % – lenkai, 3,12 % – vokiečiai, 2,74 % – rusai, 0,33 % – gudai. Pagal konfesiją 59,13 % vidaus pasus Kaune gavusių asmenų buvo katalikai, 28,9 % – judėjai, 5,44 % – evangelikai liuteronai ir evangelikai reformatai, 3,14 % – stačiatikiai, 0,96 % – sentikiai. Šie duomenys daugeliu atvejų artimi 1923 m. visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo rezultatams.
5. 1920–1940 m. Kaune išduotuose vidaus pasuose 243 asmenys pakeitė tautybę į lietuvių: 142 lenkai, 64 vokiečiai, 26 rusai ir 11 kitų tautybių asmenų. Iš lietuvių tautybę į lenkų, vokiečių, rusų ir kt. pakeitė 84 asmenys. Tautybės keitimas vidaus pasuose buvo itin reta praktika, apsunkinta administracinių suvaržymų.

Šaltiniai ir literatūra

1. BALKELIS, Tomas. Lietuvos vyriausybė ir Pirmojo pasaulinio karo pabėgėlių repatriacija į Lietuvą, 1918–1924 m. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2006, nr. 2, p. 55–74. <https://doi.org/10.7220/2351-6561.23-24.2>
2. BALKUS, Mindaugas. *Visuomenės ir viešosios erdvės lituanizavimas Kauno mieste 1918–1940 m.* [daktaro disertacija]. Kaunas, 2017. 227 p.
3. DRAGOSTINOVA, Theodora. Speaking National: Nationalizing the Greeks of Bulgaria, 1900–1939. *Slavic Review* 67, no. 1 (Spring, 2008), p. 154–181. <https://doi.org/10.2307/27652772>
4. JANAUSKAS, Pranas. Kauno miesto gyventojų tautinė sudėtis XX a. 3 dešimtmečio pirmojoje pusėje. *Kauno istorijos metraštis*, 2015, t. 15, p. 209–218. <https://doi.org/10.7220/2335-8734>
5. KRIŠTOPAITYTĖ, Violeta. Dailininkės Černės Percikovičiūtės asmuo ir kūryba. *Kauno istorijos metraštis*, 2014, t. 14, p. 19–41.
6. *Lietuvos gyventojai: pirmojo 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotino gyventojų surašymo duomenys*. Kaunas: [1926], LXIX, 311 p.
7. LUKŠAITĖ, Ingė. Lokalinės istorijos sampratos. Iš *Lietuvos lokaliųjų tyrimų padėtis: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005, p. 5–11. <https://doi.org/10.15388/lis.0.0.8751>
8. Pasų įstatai. *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, gruodžio 23, nr. 18, p. 3.
9. Pasų įstatų pakeitimas. *Vyriausybės žinios*, 1939, kovo 9, nr. 635, p. 56.
10. VAIČENONIS, Jonas. Kauno gyventojai. Iš *Kaunas: istorija, praeitis, dabartis*. Sud. R. Viedrynaitis. Kaunas: „Šviesa“, 2006, p. 21–24.
11. Vidaus pasams duoti taisyklės. *Vyriausybės žinios*, 1930, lapkričio 29, nr. 341, p. 2–3.

Priedai

1 lentelė. Kauno miesto gyventojų tautybės ir jų pokyčiai pagal 1920–1940 m. Kaune išduotų vidaus pasų kortelių duomenis

Tautybės ir jų pokyčiai	Asmenų skaičius (%)
lietuvių	52 662 (58,76)
iš lenkų tapusių lietuviais	142 (0,16)
lenkų	2 833 (3,16)
žydų	27 124 (30,27)
rusų	2 457 (2,74)
iš rusų tapusių lietuviais	26 (0,03)
vokiečių	2 800 (3,12)
iš vokiečių tapusių lietuviais	64 (0,07)
gudų (baltgudžių)	300 (0,33)
latvių	92 (0,1)
totorių	51 (0,06)
iš kitų tautybių tapusių lietuviais	11 (0,01)
iš lietuvių tapusių lenkais	50 (0,06)
iš lietuvių tapusių rusais	14 (0,02)
iš lietuvių tapusių vokiečiais	16 (0,02)
iš lietuvių tapusių kitų tautybių	4 (0,004)
nenurodytos tautybės	788 (0,88)
kitų tautybių	186 (0,21)
Iš viso:	89 620

Lentelė sudaryta remiantis Kauno regioninio valstybės archyvo Kauno miesto savivaldybės Pasų skyriaus fonde (f. 66) saugoma vidaus pasų kortelių medžiaga.

2 lentelė. Kauno miesto gyventojų konfesinė priklausomybė pagal 1920–1940 m. Kaune išduotų vidaus pasų kortelių duomenis

Eil. Nr.	Tikėjimas	Tautybė										Iš viso (%):	
		Lietuvių	Lenkų	Rusų	Žydų	Vokiečių	Gudų (baltgudžių)	Nenurodyta	Kitų tautybių				
1.	Katalikų	49640	2854	72	29	41	99	143	118				52 996 (59,13)
2.	Judėjų	55	1	2	25 788	2	0	52	2				25 902 (28,9)
3.	Ev. liuteronų	1 190	5	14	0	2109	1	99	106				3 524 (3,93)
4.	Ev. reformatų	200	4	2	0	5	0	0	5				216 (0,24)
5.	Evangelikų*	566	3	0	0	516	2	38	7				1 132 (1,26)
6.	Staciatikių	971	1	1567	2	11	193	31	34				2 810 (3,14)
7.	Sentikių	69	0	792	0	0	2	0	0				863 (0,96)
8.	Musulmonų	53	0	1	0	1	0	3	49 (iš jų 45 totoriai)				107 (0,12)
9.	Baptistų	25	0	3	0	72	0	0	0				100 (0,11)
10.	Metodistų	10	0	1	0	56	0	0	0				67 (0,07)
11.	Kitų tikėjimų	26	3	1	3	2	4	0	11				50 (0,06)
12.	Netikinčių	7	0	0	0	0	0	0	0				7 (0,008)
13.	Nenurodyta	76	2	16	1304	4	0	422	3				1 827 (2,04)
14.	Pakeitusių tikėjimą	14	0	2	0	3	0	0	0				19 (0,02)
	Iš viso:	52 902	2 873	2 473	27 126	2 822	301	788	335				89 620

* nenustatyta, kurios evangelikų konfesijos (evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų ar kt.)

Lentelė sudaryta remiantis Kauno regioninio valstybės archyvo Kauno miesto savivaldybės Pasų skyriaus fonde (f. 66) saugoma vidaus pasų kortelių medžiaga.

3 lentelė. Kauno miesto gyventojų tautybės ir gimimo vietos pagal 1920–1940 m. Kaune išduotų vidaus pasų kortelių duomenis

Gimimo vieta*	Lietuviai	Lenkai	Rusai	Žydai	Vokiečiai	Gudai (baltgudžiai)	Kiataučiai, tapę lietuviais	Lietuviai, tapę kitataučiais	Kitų tautybių	Tautybė nenurodyta	Iš viso (%)
Kaunas	13 995	1 072	923	13 769	1 371	45	96	35	47	208	31 561 (35,22)
Aukštosios Panemunės valsčius (Kauno ap.)	444	3	1	13	41	0	1	1	1	9	514 (0,57)
Babų valsčius (Kauno ap.)	614	92	10	67	2	1	4	2	0	5	797 (0,89)
Čekiškės valsčius (Kauno ap.)	293	14	0	64	1	0	0	2	0	1	375 (0,42)
Garliavos valsčius (Kauno ap.)	1 259	11	4	147	128	1	2	4	3	30	1 589 (1,77)
Jonavos valsčius (Kauno ap.)	788	88	75	384	1	1	8	2	0	9	1 356 (1,51)
Lapių valsčius (Kauno ap.)	387	103	10	2	2	0	2	2	0	2	510 (0,57)
Pakuonio valsčius (Kauno ap.)	234	1	0	7	14	0	1	1	0	0	258 (0,29)
Pažaislio valsčius (Kauno ap.)	211	5	14	28	5	0	0	1	1	1	266 (0,30)
Raudondvario valsčius (Kauno ap.)	695	47	3	8	5	0	3	0	1	6	768 (0,86)
Rumiškių valsčius (Kauno ap.)	303	4	3	67	3	0	0	0	2	3	385 (0,43)

Gimimo vieta*	Lietuviai	Lenkai	Rusai	Žydai	Vokiečiai	Gudai (baltgudžiai)	Kitataučiai, tapę lietuviais	Lietuviai, tapę kitataučiais	Kitų tautybių	Tautybė nenurodyta	Iš viso (%)
Serėdžiaus valsčius (Kauno ap.)	202	1	0	191	0	0	1	0	0	1	396 (0,44)
Turėžėnų valsčius (Kauno ap.)	339	45	26	1	1	2	1	0	0	4	419 (0,47)
Vandžiogalos valsčius (Kauno ap.)	632	130	26	95	0	1	4	1	0	13	902 (1,01)
Veivionos valsčius (Kauno ap.)	159	5	0	38	0	0	0	0	1	1	204 (0,23)
Vilkijos valsčius (Kauno ap.)	433	11	0	304	7	1	0	0	0	6	762 (0,85)
Zapyskio valsčius (Kauno ap.)	181	1	2	42	0	0	0	0	0	2	228 (0,25)
Kauno ap. (valsčius nenustatytas)	359	44	9	41	12	0	3	1	1	11	481 (0,54)
Alytaus ap.	477	5	7	212	4	2	1	0	8	5	721 (0,8)
Biržų ap.	618	2	2	73	3	0	2	0	9	8	717 (0,8)
Kėdainių ap.	2 772	212	28	670	11	3	8	4	6	37	3 751 (4,19)
Kretingos ap.	396	0	7	103	3	0	1	0	0	5	515 (0,57)
Marijampolės ap.	2 177	29	11	514	201	0	8	4	8	39	2 991 (3,34)
Mažeikių ap.	369	2	11	106	2	0	1	0	5	4	500 (0,56)

Lokalinė istorija ir (auto)biografinių tyrimų perspektyva / Mindaugas BALKUS

1920–1940 m. Kauno miesto gyventojų vidaus pasų kortelės kaip genealogijos ir lokalinės istorijos šaltinis

Gimimo vieta*	Lietuviai	Lenkai	Rusai	Žydai	Vokiečiai	Gudai (baltgudžiai)	Kitataučiai, tapę lietuviais	Lietuviai, tapę kitataučiais	Kitų tautybių	Tautybė nenurodyta	Iš viso (%)
											2 071 (2,31)
Panevėžio ap.	1 560	44	40	385	14	1	5	0	8	14	2 071 (2,31)
Raseinių ap.	1 526	45	43	564	36	2	4	1	0	27	2 248 (2,51)
Rokiškio ap.	875	2	25	161	0	0	0	0	2	10	1 075 (1,2)
Šakių ap.	1 209	7	4	166	96	0	4	2	4	24	1 516 (1,69)
Šiaulių ap.	1 814	22	54	500	16	2	2	3	8	18	2 439 (2,72)
Tauragės ap.	447	2	16	164	23	0	3	0	0	8	663 (0,74)
Telšių ap.	626	9	15	185	2	2	3	0	2	8	852 (0,95)
Trakų ap.	888	67	43	577	6	3	1	1	9	12	1 607 (1,79)
Ukmergės ap.	2 277	149	60	709	4	2	8	3	8	25	3 245 (3,62)
Utenos ap.	1 237	8	53	349	1	0	2	1	2	13	1 666 (1,86)
Vilkaviškio ap.	1 307	17	39	366	331	0	10	4	7	52	2 133 (2,38)
Zarasų ap.	883	35	104	386	0	8	3	0	3	12	1 434 (1,6)
Klaipėdos kraštas	86	0	0	53	35	0	0	0	0	2	176 (0,2)

Gimimo vieta*	Lietuviai	Lenkai	Rusai	Žydai	Vokiečiai	Gudai (baltgudžiai)	Kitataučiai, tapę lietuviais	Lietuviai, tapę kitataučiais	Kitų tautybių	Tautybė nemuruodyta	Iš viso (%)
Ryga	1 211	16	14	85	36	0	2	0	16	14	1 394 (1,56)
Liepoja	885	18	10	48	8	0	4	0	6	9	988 (1,1)
Daugpilis	99	9	17	156	3	2	1	1	1	1	290 (0,32)
Latvija	373	10	13	128	16	4	2	0	40	2	588 (0,66)
Estija	94	2	6	3	6	0	0	0	9	1	121 (0,14)
Lenkija	305	108	30	314	28	27	5	0	5	8	830 (0,93)
Seinų kraštas (Lenkija)	366	16	7	177	13	0	0	1	0	6	586 (0,65)
Vilniaus kraštas (Lenkija)	1 044	75	50	801	7	75	3	0	7	11	2 073 (2,31)
Vilnius	944	108	68	2 281	45	25	5	4	3	21	3 504 (3,91)
Leningradas (Sankt Peterburgas)	876	19	88	62	25	7	7	2	5	15	1 106 (1,23)
Sovietų Sąjunga (Rusija)	2 798	107	474	1 370	104	76	21	2	57	36	5045 (5,63)
JAV	222	2	2	4	2	0	0	0	0	3	235 (0,26)
Vokietija	101	1	2	118	110	0	0	0	1	2	335 (0,37)

Gimimo vieta*	Lietuviai	Lenkai	Rusai	Žydai	Vokiečiai	Gudai (baltgudžiai)	Kitataučiai, tapę lietuviais	Lietuviai, tapę kitataučiais	Kitų tautybių	Tautybė nenurodyta	Iš viso (%)
Didžioji Britanija	92	0	0	7	0	0	0	0	0	1	100 (0,11)
Nenurodyta	89	7	4	30	5	3	0	0	1	21	160 (0,18)
Kitose vietovėse	90	1	4	29	11	4	0	0	32	2	173 (0,19)
Iš viso (%):	52 661 (58,76)	2 833 (3,16)	2 457 (2,74)	27 124 (30,27)	2 800 (3,12)	300 (0,33)	242 (0,27)	85 (0,09)	329 (0,37)	788 (0,88)	89 619

* pagal 1930 m. Lietuvos administracinį-teritorinį padalinimą ir kitų valstybių teritorines ribas

Lentelė sudaryta remiantis Kauno regioninio valstybės archyvo Kauno miesto savivaldybės Pasų skyriaus fonde (f. 66) saugoma vidaus pasų kortelių medžiaga.

4 lentelė. Kai kurių darbinį veiklų (užsiėmimų) ir tautybių pasiskirstymas pagal 1920–1940 m. Kauno mieste išduotų vidaus pasų kortelių duomenis

Eil. nr.	Užsiėmimas	Tautybė								Iš viso:
		Lietuvių	Lenkų	Rusų	Žydų	Vokiečių	Gudų (baltgudžių)	Kitų tautybių	Tautybė nenurodyta	
1.	Darbininkas (-ė)	11 100	497	533	1 973	376	42	48	66	14 635
2.	Šeiminingė (-as)	12 633	908	777	7 307	863	68	111	134	22 801
3.	Prekyba*	597	48	22	3 644	48	8	5	8	4 380
4.	Valdininkas (-ė)	1 917	30	24	71	38	15	8	5	2 108
5.	Tarnaitė (tarnas)	1 414	126	38	66	50	5	1	7	1 707
6.	Buhalteris (-ė), kasininkas (-ė)	187	1	7	180	13	7	2	1	398
7.	Žemės ūkis**	258	3	2	26	1	1	2	0	293
8.	Gydytojas (-a)	115	3	3	118	3	1	2	0	245

* vidaus pasų kortelėse nurodyta „pirkllys (-ė)“, „verslininkas (-ė)“, „prekybininkas (-ė)“, „pardavėjas (-a)“, „krautuvininkas (-ė)“ ir pan.

** vidaus pasų kortelėse nurodyta „žemdirbys (-ė)“, „ūkininkas (-ė)“ ir pan.

Lentelė sudaryta remiantis Kauno regioninio valstybės archyvo Kauno miesto savivaldybės Pasų skyriaus fonde (f. 66) saugoma vidaus pasų kortelių medžiaga.